

CUMHUR İTTİFAKI VS. MİLLET İTTİFAKI

DIŞ POLİTİKADA KİM NE VADEDİYOR?

MURAT YEŞİLTAŞ, BİLGEHAN ÖZTÜRK

SETA | RAPOR

**CUMHUR İTTİFAKI VS.
MİLLET İTTİFAKI**
DIŞ POLİTİKADA KİM NE VADEDİYOR?

MURAT YEŞİLTAŞ

Lisans ve yüksek lisans eğitimini sırasıyla 2003'te ve 2009'da Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. 2012'de "Türkiye'yi Konumlandırmak: Jeopolitik Zihniyet ve Türkiye'de Ordu" adlı doktora teziyle Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. Murat Yeşiltaş 2008-2009 arasında Lancaster Üniversitesi Avrupa Çalışmalar ve Uluslararası Politika bölümlerinde misafir araştırmacı, 2010-2011 arasında ise Virginia Teknik Eyalet Üniversitesi Hükümet ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde misafir öğretim üyesi olarak görev almıştır. Halen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Profesör olarak çalışmakta olup Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik, Dış Politika Analizi ve Terörizm konularında lisans ve lisans üstü dersleri vermektedir.

BİLGEHAN ÖZTÜRK

Bilgehan Öztürk lisans eğitimini TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde almıştır. 2011'de Avrupa Konseyi Jean Monnet bursunu kazanmış, yüksek lisans eğitimini İngiltere'deki King's College London Ortadoğu ve Akdeniz Çalışmaları programında "onur derecesi" ile tamamlamıştır. 2013'te din ve felsefe alanında sadece King's College London tarafından verilen associate of king's college (AKC) unvanını almıştır. Doktora eğitimine Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler programında devam etmekte olan Öztürk, sınır güvenliği, Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler, radikal örgütler ve radikalleşme alanlarında araştırmalar yapmaktadır.

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları 227
I. Baskı: Mayıs 2023
ISBN: 978-625-8322-69-9

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 9885 | Faks: 202 223 6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

CUMHUR İTTİFAKI VS. MİLLET İTTİFAKI

DIŞ POLİTİKADA KİM NE VADEDİYOR?

Murat Yeşiltaş, Bilgehan Öztürk

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 9

SEÇİM İTTİFAKLARININ DIŞ POLİTİKA YAKLAŞIMLARI | 11

Avrupa | 11

NATO | 14

ABD | 14

Rusya | 15

Suriye | 17

Kıbrıs | 18

Ege Denizi ve Türkiye-Yunanistan İlişkileri | 19

Güney Kafkaslar | 19

Çin ve Uygurlar | 19

Ortadoğu | 20

SEÇİM İTTİFAKLARININ DIŞ POLİTİKA PARADİGMALARI | 23

Türkiye Ekseni | 23

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhur İttifakı'nın Tam Aksi | 24

Zayıflığı Gizleme Yolu: Muğlaklık | 25

Kimlik: Batıcılık veya "Avrupacılık" | 26

İddiasız ve Düşük Profilli Dış Politika | 27

İstikrarsız ve Koalisyon Dış Politikası | 28

SONUÇ | 29

ÖZET

Bu raporda 2023 seçimlerinin Türk dış politikasına etkisi açısından önemi tartışmaya açılmaktadır. Başlıca seçim ittifakları olan Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı'nın dış politika yaklaşımları arasında ciddi farklar bulunması nedeniyle bu seçimin bir dönüm noktası olduğu değerlendirilmektedir. Cumhuriyet İttifakı'nın genel olarak bilinen bir dış politika paradigması bulunmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'de yaşanan terör dalgası ve güvenlik alanında yaşanan bölgesel rekabetten doğan iddialı bir tutumu içermektedir. Ayrıca bu tutum ittifakın siyasi ve sosyolojik açıdan güç konsolidasyonunu da mümkün kılmıştır. Diğer yandan bu iddialı dış politikanın maliyetli olduğunu söyleyen Millet İttifakı ise alternatif bir dış politika yaklaşımı sunmaktadır. Seçim sonucu ise Türk dış politikasının istikameti açısından Cumhuriyet İttifakı'nın temsil ettiği süreklilik ile Millet İttifakı'nın savunduğu değişim arasında belirleyici bir rol üstlenecektir. Bu raporda bazı dış politika meseleleri ve dosyalarının karşılaştırmalı bir analizi sunulurken iki ittifakın dış politika tercihlerini makro düzeyde belirleyen paradigmlar incelenmektedir.

GİRİŞ

2023 seçimleri, Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı'nın dış politika tercihlerinin birbirinden çok farklı olması nedeniyle Türk dış politikası açısından bir dönüm noktasıdır. Temel ayrılık noktalarından biri de dış politika paradigmalarının farklı olmasıdır. Cumhur İttifakı'na göre AK Parti'nin dış politika paradigması oldukça iyi bilinmektedir. İttifakın önemli bir parçası olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) bu paradigmaya destek verdiği de açıktır. Bilhassa 2015'te ülke genelinde yaşanan terör dalgası ve bölgesel güvenlik alanında yaşanan yoğun rekabet, daha "iddialı" bir dış politika yaklaşımını gerekli kılmıştır. Bu iddialı yaklaşım yalnızca ittifakın dış politika söylem ve eylemlerini sosyolojik açıdan bir araya getirmekle kalmamış aynı zamanda Cumhur İttifakı'nın ülke içindeki siyasi ve sosyolojik gücünü de tahkim etmiştir. Bu tahkim süreci ve dış politika alanında yaşanan rekabet ise tam anlamıyla kapsamlı olmamakla birlikte önemli bir muhalif grubun siyasi ve sosyolojik düzeyde Millet İttifakı çatısı altında toplanmasını beraberinde getirmiştir. Böylece Millet İttifakı –tıpkı Cumhur İttifakı gibi– siyasi tutumlarını dış politika üzerinden tanımlama yoluna gitmiştir.¹

Daha açık bir ifadeyle Cumhur İttifakı Türkiye'nin iddialı dış politikasına bağlı kaldığı sürece Millet İttifakı da bu politikanın maliyetli olduğunu savunarak daha düşük maliyetli olacağını savunduğu alternatif bir dış politika yaklaşımını ortaya atmaya devam edecektir. Bu bağlamda seçim sonuçlarının Türk dış poli-

¹ Burhanettin Duran, "HDP Etkisi ve Muhalefetin Dış Politika Muğlaklığı", *Sabah*, 25 Mart 2023.

tikasına da istikamet belirleyeceğini vurgulamak mümkündür. Dolayısıyla Cumhuriyet İttifakı sürekliliği temsil ederken Millet İttifakı ise değişimi savunmaktadır.

Bu raporda iki ittifakın belirli ve farklı dış politika meseleleri ve dosyalarındaki görüş ayrılıkları ile dış politika tercihlerine yön veren makro düzeyli paradigmaları karşılaştırmalı olarak masaya yatırılmaktadır. Bu inceleme sırasında ittifakların dış politikaya bakışlarına dair resmi beyanlarının yanı sıra bu konuda görüş beyan etme yetkisine sahip bireylerin değerlendirme ve açıklamalarına da kaynak olarak başvurulmuştur.

SEÇİM İTTİFAKLARININ DIŞ POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı'nın antitezini oluşturabilmek, politika geliştirme tarzının yanı sıra bazı adımlar atmayı da gerektirmektedir. Nitekim Kemal Kılıçdaroğlu ve Millet İttifakı uzun zamandır Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı'nın dış politika tercih ve yaklaşımlarını birçok farklı açıdan eleştirmektedir. Aynı zamanda seçmene Cumhuriyet İttifakı'nın dış politika tercihlerini terse çevirme sözünü verdikleri de bilinmektedir.

AVRUPA

Ankara-Büksel ilişkileri, Millet İttifakı'nın gelişme kaydetme sözü verdiği başlıca alanlardan biridir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinin tıkanmasından yalnızca Cumhuriyet İttifakı'nı sorumlu tutan Millet İttifakı'na göre hükümetin attığı adımlar ülkede bir "demokratik gerileme" yaşanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla "üyelik sürecini mucizevi şekilde harekete geçirecek" muğlak "demokratik gerilemeyi terse çevirme" sözü bir kenara bırakılırsa Millet İttifakı'nın somut vaatleri, kamuoyunun yakından tanıdığı ve terör ve darbe girişimi nedeniyle hüküm giyen Selahattin Demirtaş ve Osman Kavala'nın serbest bırakılmasından ibarettir. Yani bu şahısların salıverilmesi ile Avrupa kamuoyu ve karar alıcıları nezdinde Türkiye lehine "daha iyi" bir imaj oluşturulması beklenmektedir.²

² Nektaria Stamouli, "2023's Most Important Election: Turkey", *Politico*, 17 Nisan 2023.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında her iki ittifak da Türkiye'nin AB üyeliğini stratejik bir hedef olarak görmektedir. Öte yandan Cumhur İttifakı birçok iç ve dış politika meselesi bağlamında AB ve Avrupa ülkelerine eleştirel bir gözle bakarken Millet İttifakı ise Birlik ile ilişkilerin hızla ve koşulsuz olarak iyileşebileceğini varsaymaktadır. Buradaki asıl sorun ise ideal veya arzu edilen durum ile mevcut gerçeklik arasında büyük bir siyasi mesafenin bulunmasıdır. Millet İttifakı açısından bu mesafenin kapanması yalnızca Türkiye'nin iç ve dış politikada hem söylemsel hem de pratik olarak “davranış tarzını değiştirmesine” endekslidir. Bu değişimin AB tarafında bir değişime yol açıp açmayacağı ise tamamen göz ardı edilmektedir.

Bu aşamada Türkiye-AB ilişkilerini etkilemesi muhtemel olan birkaç dış politika meselesinden bahsetmek mümkündür. Bunların ilki Kıbrıs meselesidir. Millet İttifakı veya Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Kıbrıs'ta iki toplumlu bir çözümün mümkün olduğunu savunarak böyle bir değişimin Türkiye'nin AB nezdinde olumlu ayrışmasını sağlayacağını varsaymaktadır. Öte yandan bu tutum Kıbrıs'ta iki devletli çözümü savunan mevcut dış politikadan farklılık göstermektedir.

Ankara-Brüksel ilişkilerini etkileyen başlıca konulardan bir diğeri de Türkiye-Yunanistan gerilimi ve Doğu Akdeniz meselesidir. Millet İttifakı'nın hem Doğu Akdeniz hem de Yunanistan'la ikili ilişkiler hakkında genel değerlendirmelerde bulunması nedeniyle bu görüşlerin AB ile ilişkilere nasıl bir etkide bulunacağını tahmin etmek güçtür. Öte yandan Doğu Akdeniz konusunda Millet İttifakı, deniz yetki alanları ve hidrokarbon kaynaklarının adil paylaşımı amacıyla “çok taraflı müzakereler”den yana olduğunu ifade etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan uzun zaman önce Birleşmiş Milletler'e (BM) Doğu Akdeniz bölgesindeki tansiyonun düşürülmesi için bir bölgesel konferans düzenlenmesi çağrısında bulunmuştur.³ Türkiye de Doğu Akdeniz'e kıyısı olan önemli ülkelerden İsrail ve Mısır'la normalleşme süreçlerini yürütmektedir. Dolayısıyla Millet İttifakı'nın, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki yalnızlığına son verme amacı, Cumhur İttifakı'nın Türkiye-Libya deniz mutabakatı etrafında bir “koruyucu tabaka” oluşturma politikası ile, bu da aslında İsrail ve Mısır gibi aktörlerle normalleşme politikası marifetiyle hayata geçirilmektedir. Bunu mümkün kılan da Cumhur İttifakı'nın mevcut Libya politikası olmuştur. Buna karşın Doğu Akdeniz'de rüzgar çatışmadan ziyade uzlaşma yönünde esmeye başlasa bile böyle bir gelişmenin Türkiye'nin AB üyelik sürecini hızlandıracağı kesin değildir.⁴

3 “Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan BM'ye Doğu Akdeniz için Konferans Çağrısı”, TRT Haber, 22 Eylül 2020.

4 Burhanettin Duran, “Türkiye and the Future of Normalization in the Middle East”, *Insight Turkey*, Cilt: 24, Sayı: 2, (Bahar 2022).

Yunanistan'la ilişkilerde depremin ardından bir uzlaşma süreci başlamış, Millet İttifakı'nın temennileri ile Cumhuriyet İttifakı'nın uygulamaları arasındaki fark göz ardı edilebilir seviyeye inmiştir. Öte yandan uzlaşma süreci devam etse bile (Doğu Akdeniz'de olduğu gibi) bu durumun Türkiye'nin AB üyelik sürecine ivme kazandıracak derecede büyük bir etki oluşturması şüphelidir.

TABLO 1. AVRUPA/AB İLE İLİŞKİLER

Cumhuriyet İttifakı	Millet İttifakı
· AB'ye tam üyelik · AB'nin Türkiye'nin iç hukuk meselesi olan Demirtaş ve Kavala dosyalarına müdahalesinin engellenmesi · Terörle Mücadele Kanunu'nu değiştirmeden mevcut anlaşmalar kapsamında AB'den vizesiz seyahat talebinde bulunulması	· AB'ye tam üyelik · Demirtaş ve Kavala'nın serbest bırakılması · Terörle Mücadele Kanunu'nun gözden geçirilmesiyle birlikte vize serbestisinin sağlanması

Göç ve Mülteciler

Türkiye'den kaynaklanmayan ve dolayısıyla ilerleme kaydedilemeyecek meseleler Ankara-Brüksel ilişkilerinin kapsamından çıkarılırsa göç konusunun Millet İttifakı'nın kanaat bildirmesine uygun bir alan olduğu görülür. Buna göre Millet İttifakı 14 Mayıs'ta iktidara gelmesi halinde AB ile eş güdüm içerisinde ortak bir göç politikası geliştirmeyi vadetmektedir.⁵ İlave olarak Türkiye'yi mülteci kampına dönüştürmek isteyen Avrupa ülkeleri olmasını eleştiren ittifak, 2014'te imzalanan Geri Kabul Anlaşması ile 18 Mart 2016 tarihli mutabakatı gözden geçirme arzusundadır. Yine de Millet İttifakı'nın Cumhuriyet İttifakı ile AB arasında sorun oluşturan (Yunanistan'ın Ege Denizi'nde mültecileri geri itmesi ve Avrupa'nın mülteci anlaşması çerçevesinde tutmadığı sözleri gibi) hususlara dair hangi adımları atacağı net değildir. İttifakın açıklamalarında da bu konular açıklığa kavuşturulmamıştır.⁶

TABLO 2. GÖÇ VE MÜLTECİLER

Cumhuriyet İttifakı	Millet İttifakı
· AB'nin 2016'da imzalanan anlaşma uyarınca verdiği sözleri tutmamasının eleştirilmesi · 2014 ve 2016 tarihli anlaşmaların gözden geçirilmesi · Yunanistan'ın geri itme faaliyetlerine Sahil Güvenlik marifetiyle karşı koyulması ve hak ihlallerinin belgelenmesi	· AB ile eş güdüm içerisinde ortak politikalar geliştirilmesi · 2014 ve 2016'da imzalanan anlaşmaların gözden geçirilmesi

⁵ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni", CHP, 30 Ocak 2023, <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni/Open>, (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2023).

⁶ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni".

NATO

Millet İttifakı, İsveç'in hızlandırılmış bir biçimde NATO'ya katılımı noktasında Ankara'nın süregelen itirazını ortadan kaldırma sözü vermektedir. Nitekim ittifak, mevcut hükümetin bu konuyu Türkiye, Finlandiya ve İsveç arasında Madrid zirvesinde imzalanan Üçlü Muhtıra'nın şartlarının yerine getirilmesine bağlamasını uzun zamandır eleştirmektedir. Millet İttifakı bilhassa ikili meselelerin çok taraflı bir platforma taşınmasından rahatsızlık duymakta; böylece Türkiye ile diğer NATO üyeleri arasında da gereksiz bir kutuplaşma yaşandığını savunmaktadır.⁷

Mevcut genişleme gündeminin ötesinde de NATO'nun her iki seçim ittifakının dış ilişkiler ile güvenlik ve savunma politikaları açısından merkezi bir konumda olduğu görülmektedir. Öte yandan Cumhur İttifakı, Türkiye'yi NATO içerisinde genel prensiplere aykırı olmamakla birlikte özerk bir şekilde konumlandırmaktadır. Millet İttifakı ise dış politikayı NATO'ya daha güçlü şekilde bağlayan bir dil kullanmaktadır.

Millet İttifakı'nın Türkiye'nin NATO içerisindeki konumu hakkında yaptığı değerlendirmelere bakıldığında ülkenin edilgen bir rol üstlenmesini ve NATO'nun önceliklerine uyum sağlaması gerektiğini değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Cumhur İttifakı'nın NATO'ya bakışı ise Türkiye'nin kendi stratejik rotasını çizdiği ve NATO'yu nihai ve tek belirleyici değil birçok faktörden yalnızca biri olarak değerlendirmeye aldığı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin NATO içerisinde bir "aktör" olduğu vurgulanarak bu konuda hassasiyet gösterilmektedir.⁸

TABLO 3. NATO İLE İLİŞKİLER

Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Türkiye'nin talepleri karşılanana dek genişlemenin engellenmesi · Türkiye'nin milli çıkarlarını önceleyen bir ortaklık	· İsveç'in üyelik başvurusunun şartsız kabulü · Türkiye'nin edilgen ve diğerlerini takip eden bir rol üstlenmesi

ABD

Millet İttifakı'nın ABD ile ilgili en somut açıklaması, Türkiye'nin F-35 programına yeniden dahil olması hakkında yapılmıştır.⁹ Öte yandan bu hedefe nasıl

⁷ Ünal Çeviköz, "Yeni Dış Politika Vizyonu ve Ortadoğu", Politik Yol, 13 Nisan 2023.

⁸ "Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar | Seçim Beyannamesi 2023", AK Parti, <https://www.akparti.org.tr/media/bwlbqkf/tu-rkiye-yu-zyili-ic-in-dog-ru-adimlar-2023-sec-im-beyannamesi.pdf>, (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2023).

⁹ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni".

ulaşılacağına dair detaylı bir plan kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Elbette akla gelen ilk seçenek S-400 hava savunma sisteminin bir şekilde elden çıkarılmasıdır. Böyle bir adım atılması halinde ABD'nin de F-35 konusunda tutumunu değiştireceği varsayılmaktadır.

Bunun dışında Millet İttifakı'nın Washington ile ilişkiler hakkında çok genel açıklamalar yaptığı söylenebilir. Bu kapsamda ikili ilişkilerin hem kurumsal düzlemde hem de karşılıklı güven ve eşitlik temelinde yürütüleceği ifade edilmiştir.¹⁰ Ancak ilişkilerin zaten kurumsal temelde yürütüldüğü ve Türkiye'nin bir eşitlik talebinde bulunduğu bilinmektedir. Bu talep ise uzun zamandır çözülemeyen sorunlar oluşturarak ABD ile yaşanan güven bunalımının başlıca kaynağı haline gelmiştir. Dolayısıyla Millet İttifakı'nın mevcut ilişkilere herhangi bir katkı sunacağı değerlendirilmemektedir.

Elbette Ankara-Washington ilişkilerinin genel çerçevesi bir kenara bırakıldığında Millet İttifakı'nın ikili ilişkilerde yaşanan diğer sorunlara değinmediği derhal fark edilecektir. Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde bu husus vurgulanmakta ve ittifak üyeleri bu konuyu tartışmaktan kaçınmaktadır. Bilhassa FETÖ elebaşı Fetullah Gülen'in iadesi, Türkiye'ye uygulanan yaptırımlar, ABD'nin YPG-PYD ile ilişkisinin nasıl görüldüğü ve bu meselenin nasıl çözümleneceği gibi bazı konularda hiçbir açıklama yapılmamıştır. Cumhur İttifakı ise Türk-Amerikan ilişkileri hakkında daha eleştirel bir tutum sergilemekte ve bu yaklaşım AK Parti'nin seçim bildirgesinde de yer bulmaktadır.¹¹

TABLO 4. ABD İLE İLİŞKİLER		
	Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
İkili ilişkiler	· Egemen kararlara bağlı kalınması	· F-35 projesine dönülmesi
FETÖ	· Türkiye'ye iade	· Bilinmiyor
YPG/PYD	· Etkin mücadele	· Bilinmiyor
Yaptırımlar	· Karşı/eleştirel	· Bilinmiyor

RUSYA

Türkiye'nin Ukrayna krizinde ara buluculuk rolünü sürdürmesi ve tahıl anlaşmasının uzatılmasından yana olan Millet İttifakı, Türkiye'nin NATO üyeliğini Rusya'yla ilişkilerde mevcut hükümetten daha farklı bir biçimde vurgulama arzu-

¹⁰ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni".

¹¹ "Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar | Seçim Beyannamesi 2023", s. 424.

sundadır. Böylece hem Washington hem de Moskova ile eşit bir ilişki kurmak istemektedir.¹² Daha soyut anlamda ise Millet İttifakı, Rusya'yla yapıcı diyalog oluşturmak ve ilişkileri daha resmi bir düzlemde kurumsallaştırmak niyetindedir.¹³

Millet İttifakı'nın ilişkileri kurumsallaştırma vaadi, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında kurulan lider diplomasisi modelinin bir eleştirisi ve bu modeli ortadan kaldırma niyeti olarak yorumlanmalıdır. Ankara'nın Moskova ile ilişkilerindeki en güçlü yanlarından biri ve ikili ilişkileri eşitliğe en çok yaklaştıran unsur olan bu modelin ortadan kaldırılması halinde Millet İttifakı'nın Rusya'yla nasıl eşit ilişki kuracağı bilinmemektedir. İlaveten Ukrayna krizinde ara buluculuk rolünün sürdürülmesi, tarafsızlık politikasını beraberinde getirmemektedir. Üstelik ara buluculuğun ne kadar sürdürülebileceği ve Rusya'nın bu durumu kabul edip etmeyeceği de (tarafsızlık politikasına dair muğlak tutum ve NATO üyeliği vurgusu göz önünde bulundurulursa) belli değildir.

Cumhur İttifakı ise Rusya'yla ilişkiler noktasında Millet İttifakı'ndan ayrılmaktadır. Ukrayna krizinde “denge politikası”nı sürdürmek istemekte; Rusya'yla ekonomi, enerji ve Suriye, Libya veya Karabağ gibi kritik dış politika meselelerinde (diğer NATO üyelerinden bağımsız olarak) yeni bir çatışmadan kaçınma arzusundadır.

Ayrıca Cumhuriyet İttifakı'nın Rusya ile ilişkileri, Türk dış politikasının “stratejik otonomi” hedefini güçlendirmek için bir fırsat olarak gördüğü de söylenebilir.¹⁴ AK Parti'nin seçim bildirgesi de küresel sistem değişirken yeni ve çok kutuplu bir uluslararası düzenin ortaya çıkacağı beklentisine dayanmaktadır. Türkiye gibi Rusya da çok kutuplu bir sistem arayışındadır. Bu nedenle Rusya'yla ilişkilerin sürdürülmesi yalnızca ikili meseleler açısından değil uluslararası sistemde yaşanan büyük güç rekabeti bağlamında ilişkileri “rekabetçi iş birliği” şeklinde değerlendiren diğer ittifak üyelerinin perspektifinden de önem taşımaktadır.

TABLO 5. RUSYA İLE İLİŞKİLER	
Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Ara buluculuk ve tarafsızlığın sürdürülmesi; tahıl anlaşmasının uzatılması · NATO'dan bağımsız olarak politika izlenmesi · Lider diplomasisi	· Ara buluculuğun sürdürülmesi (tarafsızlığı değil) ve tahıl anlaşmasının uzatılması · Türkiye'nin NATO üyesi olduğu vurgusu · Lider diplomasisinin yerine kurumsal ilişkilerin tesis edilmesi

12 Stamouli, “2023's Most Important Election: Turkey”.

13 “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”.

14 Muhittin Ataman, “Turkey's Relations with the West: A Quest of Autonomy”, *Daily Sabah*, 5 Aralık 2019.

SURİYE

İttifaklar arasındaki görüş ayrılıklarına bakıldığında Suriye meselesi önümüzdeki seçimlerin en önemli konuları arasında yer almaktadır. Zira bu mesele sığınmacıların ülkelerine dönüşü, terörle mücadele ve Türk-Amerikan ilişkileri gibi farklı hususlarla ilintilidir. Bu nedenle Suriye dosyasının Türk dış politikası açısından en kritik, karmaşık ve çetrefilli başlık olduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim Cumhur ve Millet ittifakları da bilhassa bu alanda mücadele etmektedir. Suriye krizinin başından itibaren Türkiye dış ve güvenlik politikasında bazı değişiklikler yapmış; hem güvenlik öncelikleri hem de sınamalar zamanla dönüşüme uğramıştır.

AK Parti hükümeti de yakın geçmişte Suriye'yle uzlaşma politikasına yönelerek YPG-PKK terörüyle daha etkin mücadele etmeye, sığınmacıların geri dönüşünü sağlamaya ve BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 sayılı kararı uyarınca bir siyasi mutabakat oluşturmaya gayret etmiştir. Buna karşılık Millet İttifakı'nın ise mülteciler, terörle mücadele, YPG-PYD sorunu, Suriye'deki (Suriye Milli Ordusu gibi) siyasi ve askeri muhalefet, ABD veya Rusya'yla ilişkiler gibi farklı konularda nasıl bir tutum takındığı açık değildir. İlaveten Millet İttifakı üyelerinin Suriye konusunda farklı politika tercihleri bulunmakta; bu görüş ayrılıkları ise ittifakın Suriye'ye yönelik kapsamlı bir perspektif ortaya koymasına mani olmaktadır. Esasen Millet İttifakı'nın Suriye dosyasında karşılaştığı başlıca sınamanın PKK iltisaklı bir siyasi parti olan HDP'nin Kemal Kılıçdaroğlu'na dışarıdan destek vermesinin olduğu söylenebilir. Bunun sebebi ise HDP'nin öncelikle Türk askerinin Suriye'nin kuzeyinde faaliyet göstermesini engelleyerek Suriye'deki PYD-YPG unsurlarının elini rahatlatmak istemesidir. Ayrıca muhalefetin Türkiye destekli Suriye Milli Ordusu'nun silahsızlandırılması noktasında ciddi görüş ayrılıklarına sahip olmadığı da söylenebilmektedir.¹⁵

Millet İttifakı, Suriye ekonomisinin yeniden rayına oturtularak mültecilerin gönüllü dönüşü için gerekli koşulların sağlanması çağrısında bulunmaktadır. Bu hedefe ulaşılması için uluslararası yük paylaşımı ve Şam yönetimiyle temas kurulmasının gerekli olduğunun da farkındadır.¹⁶ Sığınmacıların güvenli ve gönüllü olarak ülkelerine dönüşünü Türkiye'nin iç hukuku ve uluslararası hukuka uygun bir biçimde sağlama vaadinde bulunan Millet İttifakı, bu kapsamda hem uluslara-

15 Alper Coşkun ve Sinan Ülgen, "Political Change and Turkey's Foreign Policy", Carnegie Endowment for International Peace, (Kasım 2022), s. 30, https://carnegieendowment.org/files/Coskun_Ulgen_Turkey_final.pdf, (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2023).

16 Stamouli, "2023's Most Important Election: Turkey".

rası örgütlerle hem de Şam yönetimiyle birlikte çalışma niyetindedir. İlâveten BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin iş birliğiyle denetleme ve teyit mekanizmaları oluşturarak Suriye'ye dönenlerin can ve mal güvenliği ile haklarının güvence altına alınabileceği görüşündedir.¹⁷

TABLO 6. SURIYE İLE İLİŞKİLER	
Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Mültecilerin güvenli, gönüllü ve onurlu şekilde ülkelerine dönmesi · Şam yönetimiyle diyalog kurulması · Terörden arındırılan bölgelerin elde tutulması ve Türk ordusunun Suriye'nin kuzeyinde faaliyet göstermeye devam etmesi · Terörle mücadele	· Mültecilerin güvenli, gönüllü ve onurlu bir şekilde ülkelerine dönmesi · Şam yönetimiyle diyalog kurulması · BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin iş birliğiyle denetleme ve teyit mekanizmalarının oluşturulması · Suriye Milli Ordusu'nun dağıtılması · PYD-YPG konusunda tutumu net değil

KIBRIS

Kıbrıs meselesi, ittifaklar arasındaki görüş ayrılıklarının net olarak gözlemlendiği bir başka stratejik dış politika meselesidir. AK Parti döneminde Kıbrıs meselesi, Annan Planı üzerinden hükümet ile müesses nizam ve CHP arasında sert rekabete neden olurken nihayet “iki devletli çözüm” bağlamında daha iddialı bir tutum ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşümün Arap Baharı'nın ortaya çıkardığı yeni bölgesel dinamiklerden etkilendiğini söylemek de mümkündür. Cumhur İttifakı'na göre Kıbrıs meselesi, Ankara-Atina ilişkilerindeki gerilimler, Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynaklarının paylaşımı ve bölgesel güç mücadeleleri bağlamında bir jeopolitik kaldıraç işlevi görmektedir. Millet İttifakı ise Kıbrıs'a AB ile ilişkileri tamir etmenin ön koşullarından biri olarak bakmaktadır.

Ne Türkiye ne de Yunanistan'ın Kıbrıs'ın iç işlerine karışmaması gerektiğini savunan Millet İttifakı, sorunların ancak adadaki tarafların aralarında kurulacak diyalogla çözülebileceği kanaatindedir.¹⁸ İlâveten Türkiye'nin mevcut Kıbrıs politikasına kesin olarak karşı çıkmakta ve iki devletli çözüm yerine iki toplumun egemen eşitliği ilkesini savunmaktadır.¹⁹

TABLO 7. KIBRIS MESELESİ	
Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· İki devletli çözüm	· İki toplumun egemen eşitliği

¹⁷ “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”.

¹⁸ Stamouli, “2023's Most Important Election: Turkey”.

¹⁹ “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”.

EGE DENİZİ VE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

Millet İttifakı, Ege Denizi ve Türkiye-Yunanistan ilişkileri hakkında mümkün olan en genel açıklamaları yapmakta ve Türk dış politikasının en temel ve değişmeyen pozisyonlarını yeniden teyit etmektedir. Atina yönetimiyle Ege Denizi'nde yaşanan sorunları diplomasi ve diyalog yoluyla çözmeyi arzu eden ittifak, Türkiye'nin egemenlik haklarından vazgeçmek niyetinde de değildir. Buna göre Ege, bir iş birliği, barış ve iyi komşuluk denizi olmalıdır.²⁰

TABLO 8. EGE DENİZİ VE TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Sorunların Türkiye'nin egemenlik haklarından vazgeçilmeden diyalog ve diplomasi yoluyla çözülmesi · Yunanistan'daki Türk azınlığa yönelik ayrımcılığa itiraz edilmesi	· Sorunların Türkiye'nin egemenlik haklarından vazgeçilmeden diyalog ve diplomasi yoluyla çözülmesi

GÜNEY KAFKASLAR

Cumhur İttifakı ile Millet İttifakı arasında Karabağ ve Güney Kafkaslar'daki meseleler hakkında neredeyse hiçbir görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Buna göre Millet İttifakı, Türkiye'nin Azerbaycan'la kurduğu kardeşlik ilişkisini ortak güvenlik temelinde tahkim etme, Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunların çözümü için etkin çaba gösterme ve nihayet Karabağ'da sağlanan ateşkesin kalıcı barışa dönüşmesi için gereken adımları atma arzusundadır.²¹ Öte yandan Ermenistan'ın ateşkesi ihlal etmesi veya statükonun bozulması halinde askeri seçenekleri değerlendirmeme noktasında Cumhuriyet İttifakı'ndan ayrılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Cumhuriyet İttifakı'nın daha iddialı bir dış politika izlediği, Millet İttifakı'nın ise Azerbaycan konusunda daha geleneksel bir tutum takındığı söylenebilir.

TABLO 9. GÜNEY KAFKASLAR

Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Karabağ'da kalıcı barış	· Karabağ'da kalıcı barış

ÇİN VE UYGURLAR

Millet İttifakı, Çin Halk Cumhuriyeti'nde yaşayan Uygur azınlığa yönelik insan hakkı ihlallerine daha güçlü itiraz etme vaadinde bulunmaktadır. CHP ve Gelecek

²⁰ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni".

²¹ "Ortak Politikalar Mutabakat Metni".

Partisi bu konuda başı çekerken ABD ile bu konuda daha yakın iş birliği yapma arzusundadır.²² Cumhur İttifakı ise Uygur meselesine yaklaşımını güç dengesi ve büyük güçler arası rekabetin seyrinde yaşanan değişimleri yakından takip ederek belirlemektedir. Buna göre ABD ile iş birliği ve eş güdümden ziyade Türkiye'nin milli çıkarları ön planda tutulmaktadır. Çok kutuplu dünya düzeninde Çin'in ABD'ye bakışı ve Türkiye'nin dış temaslarında çeşitliliği artırma ihtiyacı bağlamında Cumhur İttifakı mevcut durumu değerlendirmekte; dikkatli ve bilinçli bir sessizliği tercih etmektedir.

TABLO 10. ÇİN VE UYGURLAR

Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
· Çinli muhataplarla endişeler paylaşılırken kamuoyu önünde tartışmaktan ise kaçınılması · ABD'nin meseleye karıştırılmaması	· Uygurlara yönelik insan hakkı ihlallerine yüksek sesle itiraz edilmesi · ABD ile eş güdüm

ORTADOĞU

Ortadoğu, Türk dış politikasında her zaman en tartışmalı meseleler arasında yer bulmuştur. Bu konuda süregelen tartışmalara her iki ittifakın üyeleri müdahil olmaktadır. Cumhur İttifakı ve AK Parti'ye göre Ortadoğu, Türkiye'nin dış politikada stratejik özerklik ilkesini en etkili biçimde uygulayabileceği bölgeler arasındadır. Diğer yandan AK Parti'nin dış politikası açısından bu bölge çok önemli bulunmaktadır. Bunun tek sebebi AK Parti'nin dış politik kimliğinin Ortadoğu'ya daha yakın olması değildir. Esasen burada bir tercihten ziyade jeopolitik gereksinimler nedeniyle bu bölgeye daha çok ilgi gösterildiği söylenebilir. Bölgede Arap Baharı'nın meydana getirdiği büyük değişimler, terör, geleneksel devlet yapılarının zayıflaması veya çöküşü ile bölgesel güç mücadeleleri, AK Parti dış politikasının tarafsız kalmasını olanaksız kılmıştır. Bu nedenle askeri güce ağırlık veren güvenlik politikası, AK Parti hükümetlerinin Ortadoğu politikasının ayırıcı özellikleri arasında yer almıştır. Bölgenin tamamını kapsamamakla birlikte bu yaklaşım MHP ve CHP'nin önemli bir bölümü tarafından da kabul görmektedir. Zira MHP'nin dış politikada önceliği de her zaman terörle mücadele edilmesi ve Türkiye'nin güçlü ve etkin olmasıdır.

Cumhur İttifakı'nın ana aktörü olan AK Parti'nin seçim bildirgesine baktığımızda ise iki yıldır uygulanan bölgesel normalleşme politikasının temel stratejik çerçevesinin asıl yaklaşım olduğunu görürüz. Bu durum geçmişte görev yapan

22 Coşkun ve Ülgen, "Political Change and Turkey's Foreign Policy".

AK Parti hükümetlerinin “ticaret devleti” fikrinin ikinci versiyonu olarak yorumlanabilir. Bu anlayışa göre normalleşme sabit hızla sürdürülmeli ve Türkiye’nin bölge ülkeleriyle ilişkileri ticaret marifetiyle derinleştirilmelidir.²³

Buna karşılık Millet İttifakı, Ortadoğu’yla ilgili mesele ve konuları tartışırken daha soyut ve genel ifadeler kullanmayı tercih etmektedir. İttifakın en net açıklamalarını Hamas ve Müslüman Kardeşler hakkında CHP yapmıştır. Buna göre ana muhalefet partisi, İsrail ve Mısır’la ilişkilerin geliştirilmesinden yanadır ve bu hedefe ulaşılmasının ön şartının ise Türkiye’nin Hamas ve Müslüman Kardeşler’i desteklemeye son vermesi olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda Kemal Kılıçdaroğlu ve Ünal Çeviköz, İran, Irak ve Suriye’nin Türkiye’yle bir araya gelerek Ortadoğu Barış ve İşbirliği Teşkilatı’nı (OBİT) kurması gerektiğini söylemiştir. Burada dört ülkenin de benzer bölgesel sorunlarla karşı karşıya olduğu varsayımının etkili olduğu söylenebilir.²⁴

TABLO 11. ORTADOĞU		
	Cumhur İttifakı	Millet İttifakı
Normalleşme	Destekliyor	Destekliyor
İsrail-Filistin	İki devletli çözüm; Hamas’a destek	İki devletli çözüm; Hamas’a desteğin sonlandırılması
Bölgesel İş Birliği	Ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi	OBİT’in kurulması
Askeri Üsler	Askeri üslerin muhafaza edilmesi	Tarafsızlık

23 “Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar | Seçim Beyannamesi 2023”.

24 Çeviköz, “Yeni Dış Politika Vizyonu ve Ortadoğu”.

SEÇİM İTTİFAKLARININ DIŞ POLİTİKA PARADİGMALARI

TÜRKİYE EKSENİ

“Türkiye eksen” kavramının bilhassa son on yılda Türk dış politikasının stratejik yöneliminin çekirdeğini ve özetini teşkil ettiği söylenebilir. AK Parti döneminde Türkiye’nin dış politikada yaşadığı sözde “eksen kayması” hakkında ortaya atılan mükerrer iddia ve yapılan yorumların uzun geçmişine baktığımızda Türkiye ekseninin yerinde bir tanım veya kavramsallaştırma olduğu yorumunu yapmak mümkündür.²⁵ Eksen kayması iddialarının ortaya atılmasının sebebi ise Türkiye’nin Batılı olmayan bölge ve ülkelerle ilişkilerini geliştirerek dış politikada çeşitliliği artırmasıdır.²⁶ Eksen kayması iddiasının savunucuları esasen Ankara’nın Moskova ve Pekin yönetimleri gibi “Batı karşıtı” büyük güçlerle stratejik ittifak kurma maksadıyla Batı ve NATO’dan uzaklaştığını öne sürmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın çeşitli vesilelerle Şanghay İşbirliği Örgütü’ne katılma arzusunda olduğunu belirtmesi de bu yönelimin güçlü bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

25 Bkz. Mensur Akgun, “Turkey: What Axis Shift?”, *Le Monde Diplomatique*, 9 Temmuz 2010; Selin Nasi, “Turkey’s Shift of Axis”, *Hürriyet Daily News*, 31 Temmuz 2016; Ekrem T. Baser, “Shift-of-Axis in Turkish Foreign Policy: Turkish National Role Conceptions Before and During AKP Rule”, *Turkish Studies*, Cilt: 16, Sayı: 3, (2015), s. 291-309; Mehmet Babacan, “Whiter an Axis Shift: A Perspective from Turkey’s Foreign Trade”, *Insight Turkey*, Cilt: 13, Sayı: 1, (2011), s. 129-157; Ozden Zeynep Oktav, “Regionalism or Shift of Axis? Turkish-Syrian-Iranian Relations”, *Turkey in the 21st Century: Quest for a New Foreign Policy*, ed. Ozden Zeynep Oktav, (Routledge, Londra: 2011); Bill Park, “Turkey’s New (De)Security Policy: Axis Shift, Gaullism, or Learning Process?”, *Providing for National Security*, ed. Andrew M. Dorman ve Joyce P. Kaufman, (Stanford University Press, Redwood City: 2014), s. 254-271.

26 Murat Yeşiltaş, “Türkiye Eksen ve Güçlendirilmiş Stratejik Özerklik”, *Sabah*, 22 Nisan 2023.

Oysa Türkiye, AK Parti iktidarında dış politikada stratejik özerkliğini artırmaya gayret etmiş ve bu hedef doğrultusunda Batılı müttefiklerine bağımlılığını azaltarak uzun vadeli güvenliğini ve çıkarlarını güvence altına almaya çalışmıştır. Aynı zamanda Batılı olmayan bölge ve ülkelerle daha somut ilişkiler geliştirerek dış ilişkilerinde çeşitliliği artırmaya gayret ettiği söylenebilir. Cumhuriyet İttifakı'nın ana aktörü olan AK Parti de Türkiye'nin dış politika alanında elde ettiği stratejik özerkliği muhafaza ve tahkim etme vaadinde bulunmaktadır. Bu kapsamda hem Cumhurbaşkanı Erdoğan hem de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, AK Parti'nin seçim bildirgesinde de yer alan Türkiye eksenini kullanmıştır.²⁷

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN VE CUMHUR İTTİFAKI'NIN TAM AKSI

Millet İttifakı kendini hem içerik hem de tarz olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı'nın antitezi olarak konumlandırmaya gayret etmektedir. Kılıçdaroğlu'nun düşük profilli bir siyasetçi olması ve altılı masanın diğer üyeleriyle birlikte kalabalık bir koalisyon kurması ise daha “demokratik”, “rıza dayalı” ve “katılımcı” bir politika yapım sürecinin yansıması olarak görülmektedir. Millet İttifakı'nın üyeleri ve destekçileri bu tarzın Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın “otoriter” ve “tek adamcı” yönetiminin tam tersi olduğunu savunmaktadır.²⁸

Genel olarak Türkiye'nin Batı ile ilişkileri konusunda Millet İttifakı'nın temsilcileri, Ankara ile Batı başkentleri arasında “profesyonel ve saygın bir diyalog” kurma arzusundadır.²⁹ Bu muğlak öneri, ittifakın Dışişleri Bakanlığını Türk dış politikasını yapan ve uygulayan asıl aktör haline getirme vurgusu ve vaadini tamamlamaktadır. Nitekim Millet İttifakı'nın siyasi mülahazalardan tamamen arınmış, bütünüyle profesyonel ve teknokratlardan müteşekkil bir kurum tahayyül ettiği anlaşılmaktadır. Türkiye'nin dış politika meselelerini sadece bu özellikleri haiz bir yapının daha başarılı bir şekilde yönetebileceğine inanmaktadırlar. Bu açıdan Millet İttifakı, büyükelçiliklere (mevcut hükümetin son yıllarda zaman zaman tercih ettiği üzere) siyasi değil diplomatlar arasından liyakate dayalı atamalar yapma vaadinde bulunmaktadır.³⁰

27 “Axis of Türkiye: FM Pledges a Powerful Country in Foreign Policy”, *Daily Sabah*, 13 Nisan 2023.

28 Stamouli, “2023's Most Important Election: Turkey”.

29 Marc Pierini ve Francesco Siccardi, “The Strategic Consequences of a Kılıçdaroğlu Victory over Erdogan”, *Carnegie Europe*, 13 Nisan 2023, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/89534>, (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2023).

30 “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”.

Millet İttifakı'nın Türk dış politikasının yapımında Dışişleri Bakanlığına orantısız vurgu yapmasının gelecekte kurulması muhtemel bir hükümet açısından şu iki hususu işaret ettiği söylenebilir:

- Millet İttifakı, güçlü liderliğin yokluğunda birbiriyle uyumsuz bir zümrenin yapısal sorun ve kısıtlardan muzdarip olacağının farkındadır. Buna göre öz güven ve vizyon eksikliği nedeniyle iyi tanımlanmış ve net siyasi tercihler yapamayacak veya dış politikada yeni girişimlerde bulunamayacaktır. Bu eksiklikler ise kısmen Millet İttifakı'nın birbiriyle uyumsuz ve tutarlılık arz etmeyen parçalardan oluşmasından kaynaklanmaktadır.
- Millet İttifakı, bir bütün olarak Türk dış politikasına veya dış politikanın parçası olan mesele ve dosyalara dair net bir fikir veya vizyona sahip değildir. “Erdoğan’dan kurtulma” konusuna fazla odaklanan ittifak, birbirinden farklı unsurları bu yegane ve en güçlü motivasyon kaynağı ile birleştirmiştir. Dolayısıyla Türk dış politikasının “Erdoğan’sız” bir senaryoda karşılaşacağı sınamaları etrafıca değerlendirme imkanları olmamıştır. Öte yandan dış politika yapımını Dışişleri Bakanlığına bırakıp bu kurumun tarafsızlığına, profesyonelliğine ve teknokratik yapısına atıfta bulunarak Türk dış politikasının kritik meselelerini ortadan kaldırmaya çalışmak ancak liderlik etme ve ortaya bir vizyon koyma sorumluluğundan kaçma olarak nitelendirilebilir. Eğer bu yapıyı bir büyükelçiliğe benzetirsek Millet İttifakı başında büyükelçi bulunmayan büyükelçilikler oluşturma vaadinde bulunmaktadır. Yani bu büyükelçilikler sadece gündelik işleriyle ilgilenecek, uzun vadeli ve tam yetkiye sahip olmayacak maslahatgüzarlarca yönetilecektir.

ZAYIFLIĞI GİZLEME YOLU: MUĞLAKLIK

Millet İttifakı, tüm dış politika konularında ortaya muğlak bir yaklaşım veya tutum koymakta ancak aslında alternatif bir politika önermemektedir. Türk dış politikasının ana konularına dair görüş ve vaatlerinde bu yaklaşımı görmek mümkündür. Buna göre ittifak, spesifik ve somut ifade veya projeleri tartışmaktan kaçınarak genel ifadeler kullanmakta ve geleceğe dair temennilerin ötesine geçmemektedir. Bu durum ise Millet İttifakı'nın karmaşık ve çetrefilli yapısının bir gereği ve esasen bir seçimin sonucudur. Her biri çetrefilli ve karmaşık olan dış politika meseleleri hakkında kapsamlı ve tatmin edici politikalar oluşturmak yalnızca tutarlılığı sağlamanın güçlüğünden değil aynı zamanda somut ve görünür politikalar ortaya koyabilen bir liderliği gerektirmesi nedeniyle de zordur. Bu zorluk ise Millet İttifakı'nın söz konusu alanı boş bırakmasına neden olmaktadır.

Bir başka deyişle yapısal zayıflığını gizlemek için somut ve görünür politika tartışmalarından kaçınarak daha genel ifadeleri tercih etmektedir.

Millet İttifakı'nın dış politika değerlendirmelerinde dikkat çeken bir başka husus ise seçimin kazanılması halinde uygulanacak dış politikanın kabaca "geleneksel" ve "Cumhuriyetçi" dış politika olarak tasvir edilmesidir. İttifakın dış politikaya dair açıklamalarına hakim olan muğlaklık kendini burada da göstermektedir. Geleneksel ve Cumhuriyetçi dış politika kavramlarına dair detaylı bir tartışmaya girmeksizin Millet İttifakı'nın en basit ifadeyle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti hükümetinin antitezi olmayı arzuladığını vurgulamak mümkündür. Öte yandan antitez olabilmek için AK Parti'nin yirmi yıllık iktidarında uyguladığı dış politikanın kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu yolla mevcut dış politikanın yerine geçebilecek ve ona "denk" olabilecek anlamlı bir dış politika vizyonu ortaya koyulabilir. Millet İttifakı'nın dış politikaya dair açıklamalarında ise bu denklik hissi çok zayıftır. Bunun yerine AK Parti'nin yirmi yıllık iktidarı bir şekilde ortadan kaldırılarak 2002 öncesine dönülmesi istenmektedir. Bu açıdan ittifak, AK Parti iktidarının genişleterek ağırlaştırdığı dış politika portfoyünden bir bütün olarak kurtulmayı arzulamaktadır. Dolayısıyla Millet İttifakı'nın bir antitezi temsil etmekten ziyade anakronizmden muzdarip olduğu ve geleneksel veya Cumhuriyetçi dış politikanın aslında yer yer bir nostalji arayışından ibaret olduğu söylenebilir. Zira bu kavramlar etrafıca düşünülmüş paradigmatik kategorilere karşılık gelmemektedir.

KİMLİK: BATICILIK VEYA "AVRUPACILIK"

Somut ve iyi işlenmiş politikaların yokluğunda kimlik kaçınılmaz olarak ön plana çıkmaktadır. Millet İttifakı'nın dış politikaya dair açıklamalarında da Türkiye'yi ve Türk dış politikasını kimlik, özlem ve Batı'yla angajman alanlarında konumlandırma arzusu açıkça göze çarpmaktadır. Burada ittifakın baskın ve ana siyasi unsurları olan CHP ve İYİ Parti'nin Batıcı, seküler ve ideolojik açıdan Ortadoğu veya Arap karşıtı tutumları belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Kimlik unsuruna ilaveten Millet İttifakı'nın kendini ve dış politikasını genel anlamda Batı'nın özellikle de Avrupa'nın parçası olarak hayal etmesini kolaylaştıran bir başka faktör de siyasi yapıların benzerliğidir. Bu açıdan ittifak, dağınık, çok parçalı, iddiasız, leadersiz ve düşük profilli olan Avrupa'nın siyasi yapısında yansımaları görmektedir. Ortadoğu, Rusya, Çin ve hatta ABD'deki güçlü liderler ve liderlik tarafından domine edilen "Batı" ise Millet İttifakı açısından doğası itibarıyla anlayış ve değer birliğinin sağlanabileceği ideal bir ortak değildir.

Nihayet Millet İttifakı'nın Türk dış politikasını Ortadoğu'dan uzaklaştırarak Avrupa'ya demirleme arzusu, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti iktidarının antitezi olma hedefinin bir başka fonksiyonu olarak anlaşılmalıdır. AK Parti'nin yirmi yıllık iktidarı boyunca Türk dış politikasının dikkat ve enerjisini yönlendirdiği başlıca bölge Ortadoğu olmuştur. Millet İttifakı ise söylem ve eğilimleri itibarıyla Türk dış politikasının birincil coğrafi bölgesinin Ortadoğu yerine Avrupa olmasını arzu etmektedir. Öte yandan AK Parti hükümeti ile Millet İttifakı'nın asli coğrafi bölgeyi tanımlarken sahip olduğu motivasyonlar tamamen farklıdır. AK Parti iktidarının Ortadoğu'ya yönelmesi Irak Savaşı, Arap Baharı, Doğu Akdeniz'de yaşanan bölgesel mücadele, terör ve göç gibi muhtelif jeopolitik sınamalardan beslenirken Millet İttifakı ise asli coğrafi bölgeyi ideolojik ve kimlik temelli tercihleri ışığında belirlemekte ve burada Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sınamalardan kaçma refleksi göstermektedir.

AK Parti ve Cumhur İttifakı'nın Türkiye eksenli fikrinin aksine Millet İttifakı, Batıcı/Avrupalı veya gelenekçi/Cumhuriyetçi bir dış politika yaklaşımı ortaya koymaktadır. Söz konusu yaklaşım ise Türkiye'nin bilhassa son on yılda dış politikada aktör haline gelebilmek için aştığı ciddi engellere son vermeyi vadetmektedir. Millet İttifakı'nın dış politikası Türkiye'nin aktörlüğüne son veren veya bunu zayıflatan yeni standartlar belirlemek ve Batı/Avrupa ile sorun yaşamamayı temel hedef ve başarı ölçütü olarak belirlemek anlamına gelmektedir. Bu politikanın ilkeleri ise "tarafsızlık, güvenilirlik, itibar ve öngörülebilirlik" gibi genel prensipler şeklinde kamuoyuna sunulmaktadır.³¹ Aslında bu kavramlar aktörsüzlük pozisyonunu belirleyen ve tahkim eden faktörler olarak görülebilir. Bunlar dış politika ilkeleri gibi gözüксе de söz konusu ilkelerin spesifik dış politika alanlarında nasıl uygulanacağı izaha muhtaçtır. Örneğin PYD-YPG meselesiyle ilgili tarafsız bir dış politika geliştirmenin nasıl mümkün olabileceği Millet İttifakı açısından çok zor bir sorudur.

İDDİASIZ VE DÜŞÜK PROFİLLİ DIŞ POLİTİKA

Cumhurbaşkanı Erdoğan karşıtlığı nasıl birbirinden farklı 6+2+1 figür ve partiyi bir araya getirdiyse Millet İttifakı da Erdoğan'ın dış politikasının "antitez"ini meydana getirmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dış politikada Türkiye'nin diplomatik profilini yükseltme ve Türkiye'yi uluslararası düzenin dönüşümüne aktif katkıda bulunan bir ülke haline getirme gibi hedefleri olduysa Millet İtti-

31 Çeviköz, "Yeni Dış Politika Vizyonu ve Ortadoğu".

fakı'nın dış politikası da bilhassa "iddiasız" olmalıdır. ABD ve Rusya gibi büyük güçlerden eşit muamele talep etmek yerine –ki bu talep Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dış politikasının köşe taşıdır– Millet İttifakı'nın Türkiye'yi daha zayıf bir güç veya aktör olarak konumlandıracağı ve milli çıkarlar söz konusu olduğunda büyük güçlerle yüzleşmekten kaçınacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Millet İttifakı'nın dış politikası –Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dış politikasının aksine– taviz vermeye yatkın olabilecektir. Aynı zamanda bu iddiasız dış politika doğal olarak Türkiye'nin yurt dışındaki askeri faaliyetlerini de sekteye uğratarak Doğu Akdeniz, Yunanistan'la Ege Denizi'nde yaşanan anlaşmazlıklar, Suriye, Libya ve Güney Kafkaslar gibi temel jeopolitik meselelerde yüzleşmeye daha mesafeli bir tarz ortaya çıkarabilecektir. Son olarak bu iddiasız dış politikayla birlikte Millet İttifakı, Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yirmi yıl boyunca liderliğiyle genişlettiği dış politika portföyünü küçültme, azaltma ve önemsizleştirme yoluna gitmek durumunda kalacaktır.

İSTİKRARSIZ VE KOALİSYON DIŞ POLİTİKASI

Millet İttifakı'nın dış politikası gözle görülür biçimde istikrarsız olacaktır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı döneminde ortaya çıkan ve esasen Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yürütmeye verdiği geniş yetkilerden beslenen sağlam, kararlı ve istikrarlı dış politikanın aksine Millet İttifakı'nın dış politikası bir koalisyon hükümetinin dış politikasına benzeyecektir. Bir başka deyişle Millet İttifakı'nı oluşturan aktörlerin çokluğu ve birbirinden farklı olması ile siyasi eğilimlerinin çeşitliliği tartışmaları, anlaşmazlıkları ve güç mücadelelerini dış politika yapım ve uygulama süreçlerinin doğal parçası kılacaktır.

Millet İttifakı'nın zaten istikrarsız olan dış politikasını daha da istikrarsız kılacak iki faktörden bahsetmek mümkündür: i) Türkiye'nin dış politika portföyünü oluşturan konu, bölge ve dosyaların çok sayıda ve çeşitlilik arz eder mahiyette olması, ii) Türk dış politikasının Suriye, Libya, Doğu Akdeniz, Ege Denizi, Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Türk-Amerikan ilişkileri, Rusya-Ukrayna savaşı ve Güney Kafkaslar gibi neredeyse tüm temel mesele ve dosyalarının uzun vadeye yayılmış ve çözülmemiş olması.

SONUÇ

14 Mayıs 2023 seçimleri Türk dış politikasının geleceği açısından tarihi öneme sahiptir. Rakip ittifakların iç siyasete dair görüş ayrılıklarının yanı sıra dış politika vizyonları ve yaklaşımlarının da birbirinden farklı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla en azından önümüzdeki beş yıl boyunca ittifak içerisinde ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıkabilecektir. Öte yandan bu farklılıkların yalnızca politika alanlarıyla sınırlı kalmayarak yöntem, yaklaşım ve tarzlarda da kendini hissettirdiğini söylemek mümkündür. Elbette yirmi yıldır iktidarda olan ve Cumhur İttifakı'nın omurgasını oluşturan AK Parti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan birçok alanda olduğu gibi dış politikada da somut, net ve icracı olmanın getirdiği bir uzmanlık ve farkındalığa sahiptir. Diğer yandan küçük partiler dışarıda bırakıldığında Millet İttifakı'nın omurgasını teşkil eden parti ve kadrolar yirmi yıldır muhalefette olduklarından çok daha genel ve soyut açıklamalar yapmaktadır. Buna binaen bu açıklamalar dış politikanın tamamı ve belirli politika alanlarını ilgilendiren temenni, istek ve ilkelerden oluşan ve çoğunlukla politika olarak tasvir edemeyeceğimiz bir tutuma sahiptir. Bu farklılık ise iktidarda veya muhalefette olmanın doğal bir sonucudur. Yine de Millet İttifakı'nın bu farkı bilinçli olarak inşa ettiği ve güçlendirdiği de söylenebilir.

Karmaşık ve farklı vizyonlara sahip çok sayıda aktörü bir araya getiren Millet İttifakı, cesurca ve net bir dış politika geliştirme noktasında zorlanmaktadır. Bu durum altılı masa ifadesinde de kendini göstermektedir. Bu aşamada muğlak ve genel açıklamalar yapmanın ittifakın dış politikada muzdarip olduğu yapısal zafiyeti azaltma amacını taşıdığını söylemek mümkündür.

Millet İttifakı'nın düşük profilli, leadersiz ve kalabalık bir koalisyon hükümeti kurma beklentisi ise düşük profilli, leadersiz ve hibrit bir dış politika anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Cumhuriyet İttifakı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın güçlü liderliğe dayalı, yüksek profilli, iddialı ve kimi zaman yüzleşmeci dış politikasının aksine Millet İttifakı'nın altılı yapısı ve parlamenter sisteme dönüş vaadi, bir koalisyon hükümetinin dış politika yaklaşımını benimsemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu fark ise muhtemel bir Millet İttifakı iktidarında Türkiye'nin Cumhuriyet İttifakı döneminde genişleyen portföyü ve elde ettiği uluslararası aktör statüsüne yönelik riskleri beraberinde getirebilecektir. Nitekim Millet İttifakı'nın mevcut yapısı ve yaklaşımı, Türkiye'nin devasa ve çeşitlilik arz eden jeopolitik portföyünü yönetmesini imkansız kılmaktadır. İlaveten bu ittifakın çok parçalı yapısı ise yönetim sürecinde doğal olarak bazı anlaşmazlıklara ve istikrarsızlığa meydan verebilecektir. Böylece Millet İttifakı'ndan kaynaklanan dinamik istikrarsızlık potansiyeli Türkiye'nin muhtelif ve çetrefilli sorun alanlarıyla birleşerek oldukça istikrarsız ve riskli bir dış politika senaryosu ortaya çıkarabilecektir.

Sonuç olarak Cumhuriyet ve Millet ittifaklarının dış politika paradigmaları itibarıyla ciddi görüş ayrılıklarına sahip oldukları belirtilmelidir. Buna göre Cumhuriyet İttifakı'nın "stratejik özerklik" paradigması, AK Parti iktidarında karşılaşılan bölgesel ve uluslararası sınamalar ile elde edilen tecrübeler ışığında ortaya çıkmıştır. Buna karşılık Millet İttifakı ise gerçeklerden kopuk ve esasen kimlik veya iddialardan beslenerek zaman zaman anakronizmden muzdarip olan bir Batıcılık paradigmasını benimsemektedir.

CUMHUR İTTİFAKI VS. MİLLET İTTİFAKI DIŞ POLİTİKADA KİM NE VADEDİYOR?

MURAT YEŞİLTAŞ, BİLGEHAN ÖZTÜRK

Bu raporda 2023 seçimlerinin Türk dış politikasına etkisi açısından önemi tartışmaya açılmaktadır. Başlıca seçim ittifakları olan Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı'nın dış politika yaklaşımları arasında ciddi farklar bulunması nedeniyle bu seçimin bir dönüm noktası olduğu değerlendirilmektedir. Cumhur İttifakı'nın genel olarak bilinen bir dış politika paradigması bulunmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'de yaşanan terör dalgası ve güvenlik alanında yaşanan bölgesel rekabetten doğan iddialı bir tutumu içermektedir. Ayrıca bu tutum ittifakın siyasi ve sosyolojik açıdan güç konsolidasyonunu da mümkün kılmıştır. Diğer yandan bu iddialı dış politikanın maliyetli olduğunu söyleyen Millet İttifakı ise alternatif bir dış politika yaklaşımı sunmaktadır. Seçim sonucu ise Türk dış politikasının istikameti açısından Cumhur İttifakı'nın temsil ettiği süreklilik ile Millet İttifakı'nın savunduğu değişim arasında belirleyici bir rol üstlenecektir. Bu raporda bazı dış politika meseleleri ve dosyalarının karşılaştırmalı bir analizi sunulurken iki ittifakın dış politika tercihlerini makro düzeyde belirleyen paradigmalar incelenmektedir.